

RUS KİŞİADBİLİMİNDE YENİ BİR ADLANDIRMA SİSTEMİ: SOVYET EKOLÜ*

Şekip AKTAY*

ÖZET

Kişi adları, halkların geleneklerini, millî-kültürel değerlerini yansıtan, kadim dönemde ortaya çıkmış önemli kültürel kodlardır. Bunlar, bir milletin yaşam biçiminden ipuçları vererek, o toplumun dinî ve siyasi görüşü hakkında fikir edinmemizi sağlar. Her milletin kendine özgü ad verme geleneği vardır. Bu geleneğin Ruslarda, Türk geleneklerine nispeten farklı düzlemlerde geliştiği gözlenir. Münferit istisnalar dışında, tüm resmî Rus kişi adları kilise Slavcası kaynaklı, dolayısıyla Bizans-Yunan kökenlidir. XIX. yüzyılın sonlarına kadar yeni doğan çocuklara verilecek isimler, Ortodoks kilisesi kanonları çerçevesinde belirlenmiştir. 1905 yılında kilise bu ayrıcalığını yitirmeye başlar. Ekim Devrimi'yle (1917) birlikte çocuğa ad verme konusundaki kısıtlama kaldırılır. Ülkede sosyalist rejim hayata geçirildikten sonra yeni Sovyet insanının taşıyacağı adların da tamamen yeni ve devlet ideolojisine uygun olması istenerek, bu doğrultuda girişimlerde bulunulur. İhtilali müteakip, özellikle 1920'li ve 30'lu yıllar, Rusça söz varlığına devrimi yansıtan çok sayıda yeni türetilmiş ve/veya yabancı dillerden ödünçlenen şahıs adlarının girdiği yeni bir dönemdir. Bu çalışmada Sovyetlere özgü bu yeni kişi adlarının tarihsel, tematik, semantik ve morfolojik açıdan incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rus Antroponimleri, Sovyet Dönemi Kişi Adları, Kişiadbilim, Ruslarda Ad Verme.

A NEW NAMING SYSTEM IN RUSSIAN ANTROPNOMY: THE SOVIET ECOLE

ABSTRACT

Having appeared in ancient eras, personal names are significant cultural codes which reflect the traditions and national-cultural values of the communities. These names, giving some clues about the life style of a nation, provide us with an idea about religious and political views of that community. Each nation has its own typical naming tradition. This tradition has developed in a different direction in Russia in comparison with Turkic customs. Except individual exceptions, all official Russian personal names are based on church Slavic canon, so they have Byzantium-Ancient Greek origins. Till the end of the 19th century, given names to the new-born babies were determined within the frame of Orthodox church canon. In 1905 the church started to lose its privilege. Limitation for name-giving was removed with the October Revolution (1917). Right after socialist regime was actualized in the country, the names to be given to the Soviet citizens were requested to be exactly new and convenient to the official ideology, so the government took important steps in this direction. Following the revolution, the duration between 1920s and 1930s was a new period in which a great number of newly-derived and lexically-borrowed personal names entered Russian vocabulary. In this paper, it is aimed to study historical, thematic, semantical and morphological aspects of these new personal names specific to the Soviets.

Keywords: Russian antroponyms, Soviet Period personal names, Antroponymy, Name-giving in Russian.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 29.11.2019; Yayına Kabul Tarihi: 10.12.2019

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamlanmış "Rus Antroponimisi: Kuramlar ve Uygulamalar" başlıklı doktora tezi çerçevesinde üretilmiştir.

* Dr., Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, GİRESUN,

ORCID: 0000-0001-8663-9080, E-posta: sekip.aktay@gmail.com

Adbilimin (onomastik), yeradbilim (toponimi) ile birlikte önemli alt dallarından biri olan kişiadbilimin (antroponimi) inceleme alanına şahıs adları, soyadları, göbek adları, takma adlar (lakap, mahlas, rumuz), unvanlar, sülale adları gibi ad türleri girmektedir. Her milletin kendine özgü bir ad verme geleneği vardır ve bu geleneğin Ruslarda kendine özgü bir özellik kazandığı görülmektedir.

Kişiadbilim uzmanları Sovyet dönemi öncesi Rus kişiadbilim tarihini iki dönem şeklinde tasnif etmişlerdir. Bunlardan birincisi Pagan, Slav ve İskandinav adlarının yaygın olarak kullanıldığı Hristiyanlık öncesi dönem, ikincisi ise Hristiyanlık sonrası dönemdir. Bu dönemleri ayıran tarih, Kiev Rusyası'nın Hristiyanlığı kabul ettiği ve resmî Hristiyanlık diniyle (Ortodoksluk) birlikte Yunan-Bizans adlarının da kabul edildiği 988 yılıdır. İkinci dönemde ad verme hakkı kiliseye ait olmaya başladığında, adların ezici bir çoğunluğunu kutsal eserler bazında kilise tarafından kabul görmüş kişi adları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kilisenin etkisiyle dinî kurallara ve kilise takvimlerine göre verilen Hristiyan adlar yaygınlaşmıştır. Nitekim Ortodoks kilise takvimine derin saygı gösterilir, yazılan kurallar kanun niteliğindedir ve bunlar Ruslar için güvenilir bir kaynak görevi görmektedir. Takvimlerin bu özelliği ülkenin farklı bölgelerinde ad verme eylemi konusunda benzer bir kullanışlılık sağlayacaktır.

Bin yılı aşkın süre önce *Cılız Ayak, Sulu Gözlü, Kara Sakal, Kurt* veya *Akağaç* gibi kadim Rus adlarını (Pagan) kullanan Ruslar, kendileri için tamamen yeni olan *İvan, Andrey, Vasiliy* gibi Hristiyan kaynaklı adlarla tanışmıştır. Bunlar, Rusça sözcüklerden türetilen adlardan farklı olarak Rus topraklarından uzak ülkelerde oluşturulmuştur. Bu adların Rusçanın söz varlığına girmesi, aralarında çok sayıda Güney Slav'ın da bulunduğu misyonerler aracılığıyla Doğu Hristiyanlığın merkezlerinden biri olan İstanbul üzerinden olmuştur. Hristiyan kaynaklı ad listesine, Bizans'ta yaygın konuşulan diller olan Yunanca ve Latince'nin yanı sıra Suriye, Mısır, İran, Kadim Yahudi ve Roma dillerinden ve Aramiceden de birçok ad girmiştir. Bu adlar Yunancanın kurallarına uyararak biraz biçim değiştirmiş, Bizans ve Rusya toprakları arasında yaşayan ve Hristiyanlığı Ruslardan daha önce kabul eden Güney Slavlar tarafından kendi dillerine göre uyarlanmıştır. Hristiyan kaynaklı adların tümü birden benimsenmese de birçok ad Rusçaya Slavlaşmış bir şekilde girebilmiştir (Aktay 2019: 97).

Çarlık dönemine gelindiğinde XVII. yüzyıldaki kilise reformlarına ve toplumsal dönüşümlere bağlı olarak kadim Rusça adlarda ciddi bir azalma; Hristiyan kaynaklı adlarda ise ani bir artış görülmektedir. Rus antroponimisinin XVIII. yüzyılın başından 1917 yılına kadar olan dönemdeki gelişim sürecinde; kilise kanonlarıyla uyuşmayan kadim Slav kişi adlarının resmî yazışmalardan tamamen kaybolduğunu, dinî takvimlere göre ad verme geleneğinin öne çıktığını, üç ögeli adlandırma (ad, baba adı, soyad) düzeneğinin toplumun tüm katmanlarında yaygınlaştığını, tekli ve çok ögeli adların çeşitli işlevsel ve stilistik özellikler kazandığını ve ayrıca yeni bir onomastik kategori olarak takma adların belirerek gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz.

Rusya ve insanlık tarihinde yeni bir devir açan Ekim Devrimi (1917), Rus antroponimisi tarihinde de dönüm noktası olmuştur ve yeni bir dönemi beraberinde getirmiştir. Halk, geçmişten bu yana kullanılagelen tek ögeli, iki ögeli ve üç ögeli adlandırma biçimlerini devam ettirmekle beraber dünya tarihinde ilk olma özelliği taşıyan sosyalist düzende ad verme biçimlerini de yaşamın her alanına dâhil ederek yenilikler getirmiştir. 20 Ocak 1918'de RSFSC Halk Komiserleri Konseyi'nin vicdan özgürlüğü hakkındaki kararnameyle ad konusunda seçim özgürlüğü gelmiş ve dinî vaftiz olgusu yerine nüfus dairesi yürürlüğe girmiştir. Bir başka deyişle, Sovyet İktidarının çıkardığı bir

kararname ile kiliseler devlet bünyesinden ayrılmış ve kilisenin öngördüğü ad listesinden ad seçme zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Bu noktada, öncelikle mevcut hükümet rejimi çerçevesinde din kavramına yönelik sergilenen yaklaşıma değinmek yerinde olacaktır.

Bilindiği gibi devrimden sonra Rusya'da tüm dinleri reddetmek suretiyle ateizm ilan edilmiştir. Ülkede sosyalist yaşam tarzının benimsenmesi veya kurumsallaşması için halkın yeniden şekillenmesi gerektiği düşünülerek okullarda materyalist dünya görüşünü yerleştirmeye yönelik eğitim verilmeye başlanmış ve 1930'larda bu görüş neticesinde din karşıtı propaganda yapan ders kitapları yayımlanmıştır. Emekçilerin sınıf bilincine ideolojik baskılar uygulanmış ve çok geçmeden sözü geçen bu felsefi düşünce akımı işçi sınıfının ideolojisi haline gelmiştir. Sonraki faaliyetlerde ise bir 'Ateizm' derneği kurulmuş, 1932 yılına gelindiğinde ise Sovyetler Birliği'nde din karşıtı 10 gazete ve 23 dergi yayın hayatına girmiştir. Rejim değişikliği sonrası günlük "*Bezbojnik*" (*Tanrısız*) gazetesini çıkaran 'Militan Tanrıtanımazlar Birliği' kurulur. Bununla birlikte "*Antireligioznik*" (*Din Karşıtı*), "*Bezbojnik U Stanka*" (*Tanrısız İşinin Başında*), "*Derevenskiy Bezbojnik*" (*Kırsaldaki Tanrısız*), "*Yunıy Bezbojnik*" (*Genç Tanrısız*) adlarında dergiler faaliyete geçmiştir (Superanskaya 2012: 41). Durum öyle bir hâl alır ki fabrikalarda veya büyük işçi topluluklarında yeni doğan çocuklara eski usullere göre yani Hristiyanlık kökenli adlar vermenin artık mümkün olmadığı dile getirilir. Kadın örgütleri ve sendikalar kamuoyu oluşturarak bebeklerin doğumundan kısa bir süre önce annelere yeni kişi adlarına yönelmenin gerekliliği fikrini aşlar. II. Dünya Savaşı ve savaş sonrası yaşanan sıkıntılardan ötürü, din karşıtı propagandalarda kesinti yaşansa da Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi 1954 yılında bu propagandaları artırma kararı alır. Nitekim ülkede dini hassasiyetlerin söz konusu olmadığı bir çevrede büyüyen çoğu insan ne dindar ne de ateist olabilmıştır. Toplumun dinî kökleri zedelense de 1990'lı yıllarda dine karşı gösterilen eğilim zararı telafi etmiştir (Superanskaya 2012: 41).

Sovyetler iktidara geçince topluma dayatılan resmî ideoloji gereği, geleneksel adların reddine ilişkin propagandalar baş göstermiştir. İktidarın bu tutumu Rus halkını *Elektrofikatsiya* (*Elektriklendirme*), *İndustriy*, *İndustriya* (*Endüstri*), *Şesteronka* (*Dişli, çark*), *Vagon* (*Vagon*), *Geniy* (*Deha*), *Portfel* (*Evrak çantası*) ve hatta *Pyatçet*¹ gibi birtakım yeni şahıs adları üretmeye itmiştir. Adı geçen dönemin genel iklimini işaret eden yüzlerce yeni kişi adı ortaya çıkmıştır. Aralarında *Barikada* (*Barikat*) ve *Geroy* (*Kahraman*) gibi devrim mücadelesini; *Akadema* (*Akademi*) ve *Ritmina* (*Ritim*) gibi bilim ve sanatın gelişmesini yansıtan adlarla; *Ernst*, *Eduard*, *Albert*, *Klara* ve *Luiza* gibi diğer ülkelerin halklarıyla dayanışmayı sembolize ettiği düşünülen adlar da vardır. Bu yasa tasarısıyla vatandaşlara ad seçimi konusunda özgürlük tanınması ve Rus kişi adlarının Hristiyanlık ekseninden uzaklaştırılarak tamamen demokratikleşmesi planlanmıştır. Kiev Rusyası'nın X. yüzyılda Hristiyanlaştırılmasından bu yana Ruslarla birlikte ülkedeki Hristiyanlaştırılmış diğer halklara ilk defa adlarının gerçek sahipleri oldukları hissettirilmiştir. Mevcut şahıs adlarında yeni ideolojiyle uyuşmayan birtakım eksiklikler tespit edilmiş, yenilikler üretilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Sovyet dönemi, yapı ve dil açısından daha önceki kişiadbilim alanından ayrılır ve ilkesel bakımdan yeni bir evre olarak ele alınır.

¹ **Pyatçet:** (**Pyatiletku v Çetire Goda**. Rus.: Пятилетку в четыре года) 1930'lu yılların başında Sovyet hükümetinin beş yıllık kalkınma planını ifade eden bir slogandır. Bu ifadeyle sözü edilen beş yıllık kalkınma planının, vatandaşların olağanüstü bir çaba sarfetmesiyle dört yılda tamamlanması öngörülmüştür. Daha sonra bu sloganın ilk hecelerinden **Pyatçet** şeklinde bir kısaltma oluşturulmuş ve erkek ismi olarak kullanılmıştır.

1920'li ve 30'lu yılların modası, *Tit, Fyodor, Makar, Akulina, Matryona, Fyokla, Malanya* gibi sıradan köylü emekçileri anımsatan alışılmış Rus kişi adlarından vazgeçmeyi ve yeni Sovyet adlarına yönelmeyi gerektirmiştir. Örneğin, o yıllarda "Era Stalina (Stalin Çağı)" biçiminde söz öbeği oluşturmak için ikiz kızların birine **Era** (Çağ), diğerine **Stalina** adlarının verildiği görülmüştür. Benzer şekilde ikiz çocuklardan erkek olana **Revo**, kız olana ise **Lyutsiya** adları verilerek "Revo-Lyutsiya: Devrim" sözcüğü oluşturulmuştur. Ayrıca düşünce ve faaliyetleriyle devrime doğrudan katkıda bulunan siyasi kişiliklerin adlarını yaşatmak için verilen kişi adlarının sayısı da oldukça fazladır. Örneğin, Clara Zetkin'den **Klara**, Rosa Luxemburg'tan **Roza**, Ernst Thälmann'dan **Ernst**, Friedrich Engels'ten **Engelsina** adları türetilmiştir. Bu adların benimsenmesi elbette birdenbire olmamıştır. Örneğin, Ortodoks kesimden bazı ebeveynler çocuklarına *Ernst, Erik, Alfred, Rudolf, Emma, Liliana, Elza* gibi Katoliklere özgü ad verdikleri takdirde onların ateist olacakları düşüncesine kapılmıştır. Bu tür adların yanı sıra **Jeldora** (*Jeleznaya Doroga: Demir yolları*), **Komunella** (*Komün- Ella*), **Krasarma** (*Krasnaya Armiya: Kızıl Ordu*), **Elita** (*Seçkin zümre*), **Partsezd** (*Partiyiny Sezd: Parti Kongresi*) gibi dönemin ruhuna uygun düşmesi tasarlanan adlar da uydurulmuştur (Petrovski 1980: 7-8).

Sovyetler iktidara geldikten sonra güdülen siyaset, inşa edilen yeni toplumun yeni adlar kullanması gerektiği yönündedir. Herhangi bir dine mensup olmadan, dolayısıyla dinî adlara yer vermeden sürülen sosyalist bir yaşam tarzı için mücadele eden, işçi toplantılarında ateşli konuşmalar yaparak halk yığınlarını esinlendiren ve yeni adlar kullanmaya özendiren ilk şahsiyetlerden biri Lev Troçki² olmuştur. Bir konuşmasında karşısındaki kalabalığa; "... Bu meselede de devrim yapacağız ve çocuklarımıza bize yakışan adlar vereceğiz. Onlara hiçbir anlamı olmayan adlar vermeyi bırakmak zorundayız" şeklinde seslenmiştir. Bu ve benzeri gelişmelerle yeni adlarda anlam arayışı süreci başlamıştır. Örneğin; **Kommunar** (*Komüncü*), **Revdit** (*Revolyutsionnoye Ditya: Devrim Çocuğu*), **Revмира** (*Revolyutsiya Mirovaya: Dünya Devrimi*), **İdeya** (*Fikir*), **İskra** (*Kıvılcım*), **Dekreta** (*Kararname*), **Purpur** (*Erguvan rengi. Bu rengin devrimin rengi olduğuna inanılırdı*) (Petrovski 1980: 11). Superanskaya (2012) bu tür adları tematik olarak birkaç kategoriye ayırmıştır:

- Sanayileşme ve kolektifleşme sayesinde elde edilen ilk kazanımların betimlendiği adlar: **Podyom** (*Kalkınma, yükseliş*), **Gorn** (*Demirci ocağı*), **Marten** (*Metalürji uzmanı Pierre-Emile Martin anısına verilen ad. Marten fırını*), **Traktor** (*Traktör*), **Elektrostantsiya** (*Elektrik santrali*), **Energiya**, **Energina** (*Enerji*) vb.
- Kimyasal element, metal ve alaşım adlarından türetilen erkek adları: **Radiy** (*Radyum*), **Geliy** (*Helyum*), **Nikel**, **Toriy** (*Toryum*) vb. Ağaç ve çiçek isimlerinden kadın adları **Olha** (*Kızılağaç*), **Dub** (*Meşe ağacı*), **Beryoza** (*Akağaç*), **Astra** (*Yıldız çiçeği*), **Gvozdika** (*Karanfil*), **Liliya** (*Zambak*), **Gortenziya** (*Ortanca*) vb.
- Hem kadın hem erken için **Stal** (*Çelik*), **Siren** (*Leylak*) vb.

Aileler çocuklarına verecekleri isimlerin daha fazla anlam içermesi için eskiden kullanılan bazı kişi adlarını hecelere bölerek onları devrimle özdeşleştirmiş ve anlamlarına derinlik katmıştır. Örneğin; **İzolda** (*İzo-İda: Buzdan yapılmış. Bu ad özellikle Kuzey bölgelerde yaygınlık kazanmıştır*), **Renata** (*Revolyutsiya, Nauka, Trud: Devrim, Bilim, Emek*), **Gertruda** (*Geroy Truda: Emek Kahramanı*) vb. Edebiyat eserleri ve

² **Lev Troçki (1879-1940)**: Bolşevik siyasetçi, devrimci ve Marksist teorisyen. Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında etkili bir siyasetçidir. Dışişlerinden Sorumlu Halk Komiseri görevini alan ilk kişi, Kızıl Ordu'nun kurucusu ve komutanıdır. Bolşevik Parti'nin Politbüro üyesidir.

operalara yönelerek ad arayışı içine giren aileler, Shakespeare’in eserlerinden **Djulyetta** (*Jülyet*) ve **Ofeliya** (*Ofelya*); E. L. Voyniç’in “Atsineği” eserinden **Djemma** (*Jemma*); Oscar Wilde’nin “Dorian Grey’in Portresi” romanından **Dorian** ve G. Verdi’nin “La traviata” adlı operasından **Violetta** ve **Traviata** adlarını tercih etmiştir. Çocuklarına *Traviata* ismini koyan Rus aileler, muhtemelen, İtalyanca ‘traviata’ sözcüğünün ‘yoldan çıkan, yolunu sapıtan’ anlamlarına geldiğini bilmemektedir. Çocuğuna **Aelita** adını verenler, Sovyet edebiyatından A. N. Tolstoy’un “Aelita” adlı eserinden kurgulanan, 1924 yapımı Y. Protazanov yönetmenliğinde aynı isimle çekilen ilk Sovyet bilim kurgu filminden esinlenmişlerdir. *Aelita* adı, aslına bakarsak eserin yazarı tarafından uydurulma bir isimdir. **Timur**³ adı, tarihteki büyük askeri ve siyasi dehalardan biri kabul edilen Türk komutan Aksak Timur’un adının olmasının dışında, çocuk edebiyatı yazarı Arkadiy Gaydar’ın “Timur ve Ekibi” (*Тимур и его Команда*) adlı hikâyesinde geçmektedir. Sovyetler Birliği’nde çocuğuna bu adı ilk veren kişi Bolşevik önder Mihail Frunze’dir. A. Gaydar’ın bahsi geçen kitabı, *Timur* adının Ruslar arasında yaygınlık kazanmasına katkı sağlamıştır.

Sovyet hükümetinin kişi adları üzerinden uyguladığı dil politikası, yeni bir ad sisteminin doğmasına sebep olmuştur. Yeni türetilen kişi adlarının bazılarında gerek biçim gerek anlam açısından birtakım karmaşık durumlar ortaya çıkmış ve bu türemiş adların bazıları telaffuzu zorlaştırırken bazılarında da gereğinden fazla anlam yüklenmiştir. Bu duruma örnek olarak şu adlar verilebilir: **Ottoşminalda** (**Otto Şmidt Na Ldine**: Otto Şmidt⁴ Buz Parçasında), **Lagşmivara** (**Lager Şmidt v Arktike**: Arktika’da Şmidt Kampı), **Disizara** (**Ditya, smelo idi za revolyutsiyey!**: Yılmadan devrimin peşinden git, evlat!), **Virakl** (**Veryu İdeyam Raboçego Klassa**: İşçi Sınıfının fikirlerine inanıyorum), **Esenka** (**SNK – Sovyet Narodnih Komissarov**: Halk Komiserleri Konseyi) vb. (Aktay 2019: 223).

Adres rehberlerine bakıldığında **Ural** (*Ural dağları*), **Gibraltar** (Cebelitarık), **Neva** (Neva nehri), **Kair** (Kahire), **Parij** (Paris), **Altay** (*Dağlık Altay bölgesi*), **Angara** (Angara nehri) hatta **Avksoma** (‘Moskva’ adının tersten okunuşu) gibi şehir isimlerinin ve coğrafi adlandırmaların kişi adlarına yansıdığı görülmektedir. Örneğin; 1920 yılında çok sayıda kız çocuğunun adı **Evraziya** (*Avrasya*). Günümüzde de **Rossiya** (*Rusya*) bir kız adı olarak karşımıza çıkar. *Evraziya Grigorevna* ve *Rossiya Petrovna Kotova* biçimindeki ad-soyad kombinasyonu toplum içinde ilginç, hatta gülünç karşılanmakta ve bu kişiler, ebeveynlerinin bu tavrından ötürü, ömürleri boyunca birtakım olumlu veya olumsuz yorumlara maruz kalmaktadırlar. Kayıtlara geçen bir diğer ilginç olay da ressam bir babanın bebeğine bir ad vermeyi reddedip, **BOÇ 26.06.02.rBF**⁵ şeklinde bir kısaltma koymak istemesidir. Ressamın talebi Moskova Nüfus Müdürlüğü tarafından reddedilmiş ve aile Strazburg mahkemesine başvurmuştur. Oradan da beklediği cevabı alamayan baba, çocuğunu yedi yaşına kadar kimlik belgesi olmadan yetiştirmiş, ardından Rus hükümeti çocuğa uluslararası bir pasaport vermiştir (Superanskaya 2012: 19-20). Yaşanan bu tür olaylara yönelik Rusya devlet başkanı V. Putin 2017 yılında çocuklara, içinde sayı, sembol ve harf kısaltması geçen isimlerin yasaklanmasına hükmeden bir kararname imzalamıştır. Nitekim bunun gibi adlar Rus toplumu tarafından da kabul görmemiştir.

³ Timur, Türk kökenli bir isim olup ‘demir’ sözcüğünden ileri gelir, sağlamlığın ve erkek gücünün simgesi olduğu düşünülür.

⁴ **Otto Yulyeviç Şmidt (1891-1956)**: Dünyaca ünlü Sovyet coğrafyacı, jeofizikçi ve gökbilimci. SSCB’de Kuzey Kutup Bölgesi’ndeki kaynakların keşfedilmesi ve işletilmesi amacıyla hazırlanan programı yürütmüştür. Ayrıca, Güneş sistemi üzerinde çalışmaları da bulunmaktadır.

⁵ **BOÇ 26.06.02.rBF**: Biologiçeskiy Obyekt Çeloveka, Roda Voroninih- Frolovih, 26.06.2002, Voronin ve Frolov soyundan gelen, 26.06.2002 yılında doğan biyolojik nesne – insan.

Bunların yanı sıra, bazı erkek adları dişil adlardan⁶ (**Nov**: Ham toprak, **Siren**: Leylak) oluşurken, bazı kadın adları da (**Jasmin**: Yasemin, **Brilliant**: Pırlanta) erildir. Bu isimleri taşıyan şahısların yaşadıkları anlam karmaşası, vatandaşları bu adlardan uzaklaştırmıştır. Yeni adların uygulanma sürecinde yaşanan talihsizlikler, savaş sonrası yıllarda bunların bütünüyle yeniden gözden geçirilmesini gündeme getirmiştir. Nitekim 1950'li ve 60'lı yıllarda eski adlara dönülmesi yönünde söylemler dile getirilir; fakat hükümet kanadından konuya ilişkin ciddi adımlar atılmadığı için girişimler sonuçsuz kalır. Nesiller değişince, yaşlılarla birlikte hafızalarındaki isimler de tarihe karışır. Böylece daha köklü süreçler başlar. Bu dönemdeki gelişmeler en yaygın ve sık kullanılan adların yenileşmesi, kadın adlarının erkek adlarına nispeten daha çeşitli, özgür ve geniş bir yelpazeye dönüşmesi, adlar konusunda istatistiksel verilerin değişmesi ve yenileşme hızının artış göstermesi gibi adların daha çok nitelik yönüyle ilgilidir. Sovyetler Birliği'nde adların yenileştirilmesi ve 'Kızıl takvimler'in⁷ oluşturulması gibi çarpıcı gelişmeler II. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede yaşanırken, adbilim açısından dilsel süreçler ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ve günümüze kadar devam eden dönemde gelişme göstermiştir.

Sovyet antroponimlerinin uygulama aşamasında karşılaşılan bir diğer problem ise bunlarda sabit, oturmuş bir yazım biçiminin olmamasıdır. Henüz yeterince bilinmedikleri için sık sık çarpıtılarak değiştirilmiştir. Sovyet kamuoyu bu durumdan rahatsız olduğu için kişi adlarını bir düzene sokma konusunda kararlar alınır. İnsanlara kişi adlarını hatırlatmak ve ad seçimini kolaylaştırmak için, eskiden olduğu gibi adların takvimlere basılması uygun görülür. Azizlerin anıldıkları günlere göre verilen adların yazılı olduğu devrim öncesi takvimlerden farklı olarak Sovyet takvimlerinde kişi adları tarih sahnesinde yaşanmış olaylarla ilişkilendirilmiştir. Örneğin; takvim yaprağında 23 Eylül günü, 1865 yılında Birinci Enternasyonal konferansının düzenlendiği gün olmasından ötürü kişi adı olarak **İnterna**, 22 Mayıs'ı gösteren sayfada da 1885 yılında o gün Victor Hugo öldüğü için **Viktor** adı teklif edilmiştir. 1920'li ve 30'lu yıllarda **Viktor** adının tercih edilmesi bu duruma bağlanabilir. **Viktor**, aslında yeni bir isim değildir, kilise takvimlerinde de geçmektedir, ancak pek kullanılmamıştır. Bu isim Sovyet takvimlerinde yer almasının hemen ardından yeni adlarla birlikte anılmaya başlamıştır. Benzer takvimler 1924 yılından 1930 yılına kadar basılır ve ülkenin dört bir köşesine gönderilir. Ancak ne yazık ki takvimlerde yer alan adları kimin veya kimlerin kaleme aldığı belirtilmemiştir. Bu adların çoğu yazılı belgelerde yer almadıkları için de çarpıtılmaya ve unutulmaya yüz tutmuştur.

Rus adbilimini Sovyet toplumunun taleplerini karşılayacak düzeye taşıyan benzer süreçler baş göstermiştir. Dünya halkları Rusça aracılığıyla Rus ve Sovyet adbilimiyle, özellikle de Rus antroponimisiyle tanışmıştır. Diğer yandan Rusçada, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Türkçe gibi diğer dünya dillerinde kabul görmüş iki ögeli (ad-soyad) adlandırmaların da geniş ölçüde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum en çok, olimpiyatlar gibi uluslararası kültürel olayların basına yansımalarında görülür. Örneğin; *Yuriy Kovşov*, *Viktor Ugryumov*, *Sergey Beloglazov*, *Saypulla Absaidov*, *İsmail Abilov*, *Yuriy Sedih*, *Tatyana Kolpakova* gibi Batılı tarzda yazılan ad-soyadların Sovyetler Birliği'nin son yıllarında yayımlanan gazetelerde görüldüğü kayda geçmiştir.

⁶ Rusçada isimler eril, dişil ve nötr olmak üzere üç kategoriye ayrılır. İsimlerin cinsiyetleri son harflerine göre tayin edilir. Bu hususta genelleyici bir kural bütünlüğünden ve birliğinden söz etmek güçtür. Örneğin, sonu sessiz harfle biten isimler genellikle eril, 'a' ile bitenler çoğunlukla dişil, 'o' veya 'e' harfleri ile bitenler ise büyük oranda nötrdür. Yumuşatma harfiyle (ь) bitenler ise bazen eril, bazen ise dişildir.

⁷ **Kızıl Takvimler (Красные святцы)**: 1920'li ve 30'lu yıllarda Hristiyanlık kökenli adların yerini alan ve içinde sanayi ve tarım aletlerinin yanı sıra 'elektrikleşme, poligraf (müstensih, teksir makinesi)' gibi devrimi çağrıştıran yeni kişi adlarının bulunduğu Sovyetlere özgü masa takvimi.

1966 yılında Sovyetler Birliği'nde ilk "Rus Kişi Adları Sözlüğü"nü hazırlayan N. A. Petrovski yeni adları sözlüğünde büyük bir titizlikle incelemiştir. Bu sözlükte 66 adet (23 erkek, 43 kadın) yeni sözcüklerle türetilmiş kişi adıyla birlikte, 116 adet (34 erkek, 84 kadın) Batı dillerinden alınma kişi adına yer verilmiştir. Bu adlar incelendiğinde sözcük yapımı yöntemleri, ad oluşturma türleri ve çoğu Sovyetlerin ilk yıllarında dile giren yabancı sözcüklerin kaynakları hakkında çıkarımlar yapılabilir. Yeni sözcüklerle türetilmiş kişi adlarında semantik ve çeşitli sözcük yapımı süreçleri yoluyla yeni adlar türetildiği görülmektedir. Semantik açıdan bakıldığında daha çok ideolojik konular içeren kelimelerden yararlanılmıştır. Örneğin; **Svoboda** (özgürlük), **Volya** (irade, özgürlük), **Zarya** (şafak vakti, emekleme çağı), **Zvezda** (yıldız), **İdeya** (fikir), **Pobeda** (zafer), **İskra** (kıvılcım), **May** (Mayıs), **Dekabrist** (Aralıkçı)⁸, **Geniy** (dâhi), **Era** (çağ), **Lira** (Lir, Kuzey yarımkürede bir takımyıldız), **Radiy** (radyum), **Stal** (çelik), **Ateist** (Tanrıtanımaz), **Agitprop** (**Agitatsiya** i **Propaganda**: ajitasyon ve propaganda), **Borets** (savaşçı, mücadeleci), **Buntar** (isyan), **Vojd** (lider) ve **Serp i Molot** (orak ve çekiç) vb.

Biçimbilimsel açıdan bakıldığında yeni adların türetilmesinin eklemeli ve eklemesiz yöntemle; türetme⁹ (derivation), kısaltma¹⁰ (initialism), karıştırma¹¹ (blending) gibi çeşitli süreçler yoluyla oluştuğu görülmektedir (Brinton-Traugott 2005:33-43; Uzun 2006: 35-47). Örneğin; Lenin soyadından **Lenina**, Mir (barış) sözcüğünden **Mira**, Geniy (dâhi) sözcüğünden **Geniya**, May (Mayıs) ayından **Maya**, Oktyabr (Ekim) ayından **Oktyabrin** ve **Oktyabrina**, Noyabr (Kasım) ayından **Noyabrina**, Dekabr (Aralık) ayından **Dekabrin** ve **Dekabrina**, Krasa (güzellik) ve Slava (şan, şöhret) kelimelerinden **Krasnoslav**, Kommunistiçeskiy İnternatsional Molodeji (Uluslararası Komünist Gençlik) söz grubunun kısaltmasından **Kim** veya **Kima**, Marks ve Lenin adlarının ilk hecelerinden **Marlen** ve **Marlena**, Oktyabrskaya Revolyutsiya (Ekim Devrimi) söz grubunun ilk harflerinden **Or**, Soyuz Raboçih i Krestyan (İşçi - köylü ittifakı) ifadesinin kısaltmasından **Riks**, Revolyutsiya Mirovaya (Dünya Devrimi) sözünden **Rem** ve **Rema**, Revolyutsiya, Nauka, Trud (Devrim, bilim, emek) sözlerinin baş harflerinden **Renat** ve **Renata**, Revolyutsiya (Devrim) sözcüğünden **Rev** ve **Reva**, Revolyutsiya Mirovaya (Dünya Devrimi) ifadesinden **Revmir** ve **Revmira**, Vladimir İlyiç Lenin adından **Vilen** ve **Vilena**, **Vladilen** ve **Vladilena**, **Vladlen** ve **Vladlena**, Geroinya **Truda** (Emekçi kadın) tamlamasından **Gertruda**, Krasnaya Armiya (Kızıl Ordu) sözünden **Krasarma**, **Krasa Mira** (Dünya güzelliği) tamlamasından **Krasnomira**, Raboçaya Demokratiya (İşçi Demokrasisi) ifadesinden **Rada**, Vladimir İlyiç Lenin - Organizator Revolyutsii (Devrimin Düzenleyicisi Vladimir İlyiç Lenin) adından **Vilora** ve Lenin adının tersten okunuşundan **Ninel** gibi yeni adlar türemiştir (Danilina 1972: 17). Aşağıda örnek teşkil etmesi açısından bir liste oluşturulmuştur, bunlar gibi onlarca daha kişi adı mevcuttur. Nitekim bunlar Sovyet insanının yaratıcılık yetisine bırakılmıştır. Bu ideolojik kişi adlarının genellikle dönemin ruhunu yansıtan terimlerin, slogan veya propaganda ifadelerinin ilk harfleri ve/veya heceleri baz alınarak kısaltma ve karıştırma gibi çeşitli süreçler yoluyla türetildiği görülmektedir. Bu adlardan bazılarıyla günümüzde dahi karşılaşmak mümkündür:

⁸ **Aralıkçı (Dekabrist)**: Çarlık Rusyası'nda 26 Aralık 1825 tarihinde çıkan askeri ihtilali gerçekleştiren subay veya aydınların her birine verilen ad.

⁹ **Türetme**: Mevcut sözcüklerden başka sözcükler yaratma işidir. Türetmede sözcüklerin iki unsurundan biri kök veya gövde, diğeri ise türetme ekidir.

¹⁰ **Kısaltma**: Birleşik sözcük ya da karmaşık sözcük öbeğindeki sözcüklerin baş harflerinin alınarak birleştirilmesiyle oluşturulan sözcüklerdir.

¹¹ **Karıştırma**: Birleştirme ve kırpma işlemi yoluyla iki sözcüğü tek bir sözcük içinde eriterek yeni bir sözcük oluşturmadır.

Arvil:	Armiya V. İ. Lenina (V. İ. Lenin'in Ordusu)
Artaka:	Artilleriyskaya Akademiya (Topçu Akademisi)
Bestreva:	Beriya – Straj Revolyutsii (Beriya – Devrimin Muhafızı)
Çelnaldin(a):	Çelyuskin Na Ldine (Çelyuskin ¹² Buz Parçasında)
Dazvsemir:	Da Zdravstvuyet Vsemirnaya Revolyutsiya (Yaşasın Dünya Devrimi)
Dazdrasen:	Da Zdravstvuyet Sedmoye Noyabrya (Yaşasın 7 Kasım)
Dazdrasmırğa:	Da Zdravstvuyet Sımıçka Goroda i Derevni (Yaşasın Şehir ve Köy Birliği)
Dazdraperma:	Da Zdravstvuyet Pervoye Maya (Yaşasın Bir Mayıs)
Dalis:	Da Zdravstvuyet Lenin i Stalin (Yaşasın Lenin ve Stalin)
Delej:	Delo Lenina Jivyot (Lenin'in Davası Yaşıyor)
Diner(a):	Ditya Novoy Erı (Yeni Çağ Çocuğu)
Donera:	Doç Novoy Erı (Yeni Çağ Kızı)
Dotnara:	Doç Trudovogo Naroda (Emekçi Halkın Kızı)
Erlen:	Era Lenina (Lenin Çağı)
Fed:	Feliks Edmundoviç Dzerjinski¹³
Gertruda:	Geroinya Truda (Emek Kahramanı)
İdlen:	İdei Lenina (Lenin'in Fikirleri)
İzaida:	İdi Za İliçem, Detka! (İliç'in Peşinden Git, Evlat!)
İzili:	İspolnitel Zavyetov İliça (İliç'in Vasiyetlerini Yerine Getiren)
İzil:	İspolnyay Zavyeti İliça (İliç'in Vasiyetlerini Yerine Getir)
Kid:	Kommunističeskiy İdeal (Komünist Ülkü)
Kim:	Kommunističeskiy İnternatsional Molodyeji

¹² **Semen İvanoviç Çelyuskin (1700-1764):** Rus kutup araştırmacısı. Avrasya'nın en kuzeyindeki noktaları keşfeden bilim insanıdır. Sibirya'nın Taymır Yarımadası'nın kuzey ucundaki dağlık buruna Çelyuskin Burnu adı verilmiştir.

¹³ **Feliks Edmundoviç Dzerjinski (1877-1926):** Bolşevik devrimci ve 1917-1926 arasında Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi üyesidir. *Demir Feliks* lakabıyla bilinir. Sovyetler Birliği'nin ilk istihbarat ve gizli servisi Çeka'nın kurucusu ve ilk önderidir.

Krarmiya:	(Uluslararası Komünist Gençlik) Krasnaya Armiya (Kızıl Ordu)
Kukutsapol:	Kukuruza – Tsaritsa Poley (Mısır – Tarlaların Kraliçesi)
Lagşmivara:	Lager Şmidta v Arktike (Arktika'da Şmidt ¹⁴ Kampı)
Last:	Latışskiy Strelok (Letonya Silahlı Kuvvetleri)
Lapanalda:	Lager Papanintsev¹⁵ Na Ldine (Papanin ve Ekibinin Buz Parçasına Kurduğu Kamp).
Ledat:	Lev Davidoviç Trotskiy (Lev Davidoviç Troçki)
Ledrud:	Lenin – Drug Detey (Çocukların Arkadaşı Lenin)
Lelyud:	Lenin Lyubit Detey (Lenin Çocukları Seviyor)
Lenara:	Leninskaya Armiya (Lenin'in Ordusu)
Lengenmir:	Lenin – Geniy Mira (Dünya dehası Lenin)
Leninid:	Leninskiye İdei (Lenin'in Fikirleri)
Leninir:	Lenin i Revolyutsiya (Lenin ve Devrim)
Lenior:	Lenin i Oktyabrskaya Revolyutsiya (Lenin ve Ekim Devrimi)
Lenora:	Lenin – Naşe Orujiye (Lenin Silahımızdır)
Lenta:	Leninskaya Trudovaya Armiya (Lenin'in Emekçi Ordusu)
Lentroş:	Lenin, Trotskiy, Şaumyan¹⁶
Les:	Lenin, Stalin.
Lestak:	Lenin, Stalin, Kommunizm
Leundej:	Lenin Umer, No Delo Ego Jivyot (Lenin öldü, ancak davası yaşıyor).
List:	Lenin i Stalin (Lenin ve Stalin)
Lorierik:	Lenin, Oktyabrskaya Revolyutsiya, İndustrializatsiya, Elektrifikatsiya, Radiofikatsiya i Kommunizm

¹⁴ **Otto Yulyeviç Şmidt (1891-1956):** Dünyaca ünlü Sovyet coğrafyacı, jeofizikçi ve gökbilimci. SSCB'de Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki kaynakların keşfedilmesi ve işletilmesi amacıyla hazırlanan programı yürütmüştür. Ayrıca, Güneş sistemi üzerinde çalışmaları da bulunmaktadır.

¹⁵ **İvan Dimitriyeviç Papanin (1894-1986):** Coğrafi Bilimler Uzmanı ve Tümamiral. Papaninti: İvan Papanin önderliğinde Arktika açınınsama gezisi ekibine verilen ad. Papanin, E. T. Krenkel, P. P. Şirşov, E. F. Fedorov ile birlikte 1937-38 yıllarında dünyada ilk olan hareketli istasyon inşası çalışmalarında yer almış ve Sovyetlere ait bu istasyon ile Kuzey Kutbu'nda araştırmalarda bulunmuştur.

¹⁶ **Stepan Georgiyeviç Şaumyan (1878 – 1918):** Ermeni asıllı Rus komünist ve Bolşevik. 1917 Ekim Devrimi sırasında Kafkaslarda önde gelen Bolşevik önderlerdendir, en çok Bakü Komünü lideri olarak tanınır.

	(Lenin, Ekim Devrimi, Sanayileşme, Elektriklendirme, Radyo Merkezleri Ağı Kurma ve Komünizm)
Luidji(a):	Lenin Umer, No İdei Jivı (Lenin öldü, ancak fikirleri yaşıyor.)
Lunio:	Lenin Umer, No İdei Ostalis (Lenin öldü, ancak fikirleri kaldı.)
Lyublen:	Lyubi Lenina (Lenin'i Sev!)
Marlen:	Marks, Lenin.
Maels:	Marks, Engels, Lenin, Stalin.
Maenlest:	Marks, Engels, Lenin, Stalin.
Mejenda:	Mejdunarodnyı Jenskiy Den (Uluslararası Kadınlar Günü)
Melor:	Marks, Engels, Lenin, Okyabrskaya Revolyutsiya (Marks, Engels, Lenin, Ekim Devrimi)
Myund:	Mejdunarodnyı Yunoşeskiy Den (Uluslararası Gençlik Günü)
Ninel:	(Lenin adının tersten okunuşu)
Niserha:	Nikita Sergeyeviç Hruşçov
Odvar:	Osobaya Dalnevostoçnaya Armiya (Özel Uzakdoğu Ordusu)
Orletos:	Oktyabrskaya Revolyutsiya, Lenin, Trud – Osnova Sotsializma (Ekim Devrimi, Lenin ve Emek Sosyalizmin Temelidir)
Oyuşminald(a):	O. Yu. Şmidt Na Ldine (Otto Şmidt Buz Parçasında)
Papir:	Partiynaya Piramida (Parti Piramidi)
Persovstrat:	Pervıy Sovyetskiy Stratostat (İlk Sovyet Stratosfer Balonu)
Polza:	Pomni Leninskiye Zavyeti (Lenin'in Vasiyetlerini Hatırla)
Pores:	Pomni Reşeniye Syezdov (Kongre Kararını Hatırla)
Pofistal:	Pobeditel Faşizma İosif Stalin (Faşizmin Galibi Josef Stalin)
Pravlen:	Pravda Lenina (Lenin Gerçeği)
Pridespar:	Privet Delegatam Syezda Partii (Partinin Kongre Delegatesine Selam Olsun)
Pyatçet:	Pyatiletku v Çetire Goda
Raytiya:	Rayonnaya Tipografiya (İlçe Basımevi)
Remo:	Revolyutsiya, Elektrifikatsiya, Mirovoy Oktyabr (Devrim, Elektriklendirme, Dünya Devrimi) veya Revolyutsiya, Elektrifikatsiya, Mobilizatsiya (Devrim, Elektriklendirme, Mobilizasyon-Seferberlik)
Revdit:	Revolyutsionnoye Ditya

Revmark:	(Devrim çocuğu) Revolyutsionniy Marksizm (Devrimci Marksizm)
Revmira:	Revolyutsiya Mira (Dünya Devrimi)
Rem:	Revolyutsiya Mirovaya (Dünya Devrimi)
Rim:	Revolyutsiya i Mir (Devrim ve Barış)
Roblen:	Rodilsya Bıt Lenintsem (Leninist Olmak İçin Doğdu)
Rosik:	Rossiyskiy İspolnitelny Komitet (Rusya Yürütme Kurulu)
Rem:	Revolyutsiya, Engels, Marks (Devrim, Engels, Marks)
Silen:	Sila Lenina (Lenin'in Gücü)
Stalen:	Stalin, Lenin
Stator:	Stalin Torjestvuyet (Stalin zafer elde ediyor.)
Taklis:	Taktika Lenina i Stalina (Lenin ve Stalin'in Taktiği)
Tomik:	Torjestvuyut Marksizm i Kommunizm (Marksizm ve Kommunizm zafer elde ediyor)
Tomil:	Torjestvo Marksa i Lenina (Marks ve Lenin'in Zaferi)
Trikom, Tri 'K':	Komsomol¹⁷, Komintern¹⁸, Kommunizm (Üç 'Kom' veya Üç 'K', Komsomol, Komünist Enternasyonal, Komünizm)
Trolebuzina:	Trotsky, Lenin, Buharin, Zinovyev
Trolen:	Trotsky, Lenin
Uryurvkos:	Ura, Yura v Kosmose (Yaşasın, Yuri Gagarin Uzayda)
Vaterpejekosma:	Valentina Tereşkova – Pervaya Jenşina – Kosmonavt (Valentina Tereşkova – ilk kadın astronot)
Vektor:	Velikiy Kommunizm Torjestvuyet (Büyük Komünizm üstün gelmiştir)
Velior:	Velikaya Oktyabrskaya Revolyutsiya (Büyük Ekim Devrimi)
Velira:	Velikiy Raboçiy (Büyük İşçi)
Veor:	Velikaya Oktyabrskaya Revolyutsiya (Büyük Ekim Devrimi)
Vidlen:	Velikiye İdei Lenina

¹⁷ **Komsomol:** Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin gençlik yapılanması.

¹⁸ **Komintern:** Komünist Enternasyonal ya da Üçüncü Enternasyonal olarak da bilinir. 1919 yılında, V. Lenin ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından kurulan, silahlı kuvvetler de dâhil tüm mümkün araçlarla uluslararası burjuvaziyle mücadele etme amacı güden uluslararası bir komünist örgüt.

Vilan:	(Lenin'in Büyük Fikirleri) V. İ. Lenin i Akademiya Nauk (V. İ. Lenin ve Bilimler Akademisi)
Vilen:	V. İ. Lenin
Vilenor:	Vladimir İlyiç Lenin – Otets Revolyutsii (V. İ. Lenin – Devrimin Babası)
Vilor(a):	V. İ. Lenin – Organizator Revolyutsii (V. İ. Lenin – Devrimin Düzenleyicisi)
Vilord:	V. İ. Lenin – Organizator Raboçego Dvijeniya (V. İ. Lenin – İşçi Hareketinin Düzenleyicisi)
Vilorik:	V. İ. Lenin – Osvoboditel Raboçih i Krestyan (V. İ. Lenin – İşçi ve Köylülerin Kurtarıcısı)
Vilyur:	Vladimir İliç Lyubit Rodinu (Vladimir İliç Vatanını Seviyor)
Vil:	V. İ. Lenin
Vinun:	Vladimir İliç Ne Umryot Nikogda (Vladimir İliç Asla Ölmez)
Vist:	Velikaya İstoriçeskaya Sila Truda (Büyük Tarihsel Emek Gücü)
Vladilen:	Vladimir İliç Lenin
Vladlen:	Vladimir Lenin
Volen:	Volya Lenina (Lenin'in İradesi)
Yuralga:	Yuriy Alekseyiç Gagarin
Yaslenik:	Ya s Leninim i Krupskoy (Lenin ve Krupskaya'nın yanındayım) (Aktay 2019: 244-250).

Siyasî şahsiyetleri, Sovyetlere özgü terimleri veya propaganda ifadelerini yansıtan bu ideolojik kişi adlarıyla, devletin özellikle ilk otuz yılında sıkça karşılaşılmaktadır. Bunlar daha sonra Rusçanın dil yapısına aykırı olması ve patronimle (baba adı) hitap aşamasında kullanışsız olmaları gibi sebeplerden dolayı gitgide tarih sahnesinden silinerek unutulmaya yüz tutmuştur. Günümüzde nadiren de olsa kullanıldıkları görülmektedir.

Yeni sözcükler türeterek dile sokmak o dönemde yaygın bir eğilim olsa da bu tür adlardan çok zaman geçmeden vazgeçilmiştir, çünkü bunlar fiilen kişi adı değildirler. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kişi adları meselesine ilişkin sözcük yaratıcılığında gerileme görülmüş, ancak bu gelenek savaş sonrasında da devam etmiştir. **Avrora** (*Tan vakti, gün ağarması*), **Novomir** (*Noviy: Yeni, Mir: Dünya, barış*), **Krasnoslav** (*Krasa: Güzellik, Slava: şan, şöhrət*) gibi kişi adlarını şanslı sayabiliriz, çünkü bunlar halen varlıklarını sürdürmektedir. Örneğin; **Maya** ve **Mayya** adı üç kuşaktır devam ederek en şanslı yeni adlar listesinde ön sıralarda yer almaktadır.

Semantik açıdan yeni ad üretme yöntemi ülkede yaşayan bazı milletler arasında hâlâ güncelliğini korumaktadır. Örneğin Altay bölgesinde **Oktyabr** (Ekim), **Pioner** (öncü), **Tovarişç** (yoldaş), **Komandir** (Komutan), **Oktyabryat** (Ekim)¹⁹, **Tankist** (tankçı), **Kapitan** (yüzbaşı), **Doç** (halk kadını), **Soyuza** (ittifak), **Plakata** (afiş) ve **Stolitsa** (başkent) gibi

¹⁹ **Oktyabryatskiy (oktyabryonok)**: SSCB'de 7 ila 10 yaş arası Piyonerler Birliği'ne girmeye hazırlanan ilkokul öğrencilerine verilen ad.

adlar kullanılmaktadır (Şatinova 1976: 139). V. A. Nikonov'un (1971) ifadesine göre yeni adlar arasında sayıca en fazla olanı yabancı dillerden alınan adlardır. Bu adlar birçok Avrupa halkında da kullanıldığı için, çoğunun alındığı dili kesin olarak saptamak çok zordur. **Argentina, Beatrisa, Venedikt, Venedikta, Valensiya, Viola, Virginiya, Gloriya, Goratsiy, Gortenziya, Diana, Dominik, Kamill, Kamilla, Karina, Klara, Klarisa, Korneliy, Laura, Liliana, Oktavian, Rem ve Rema** (Romulus'un kardeşi Remus), **Renat ve Renata** (Renatus - yeniden doğan), **Roza, Rozaliya, Sabina, Spartak, Stella, Ursula, Faust, Tsezar, Tselestin, Tselestina** gibi adlar Latinceye; **Agata, Angela, Velezariy, Gektor, İnessa, Mayya, Mirra, Monika, Palmira, Roksana** (Büyük İskender'in eşinin adı), **Selina, Ellada** gibi adların kökeni Antik Yunan'a kadar uzanır.

Sovyet döneminde antik mitolojiden de adlar belirmiştir. Örneğin, **Avrora** (Roma Şafak Tanrıçası Aurora), **Adonis** (Afrodit'in âşık olduğu ölümlü), **Amur** (Roma mitolojisinde Aşk Tanrısı Eros), **Artemida** (Avcılık ve Kır Tanrıçası Artemis), **Galateya** (Yunan mitolojisinde bir deniz kızı), **Gera** (Kadınların ve evliliklerin koruyucusu Hera), **Danaya** (Danae), **Dionis** (Şarap Tanrısı Dionysos), **İzida** (Eski Mısır'da Bereket Tanrıçası İsis), **İfigeniya** (İphigeniya), **Leda** (Yunan mitolojisinde Zeus'un eşlerinden biri), **Flora** (Roma Mitolojisinde Çiçek ve Bahar Tanrıçası), **Yunona** (Roma Tanrıçalarının Kraliçesi Juno) ve **Vesta** (Roma mitolojisinde aile ocağının koruyucusu) vb. Eski Cermen dilinden **Genrih** (Heinrich), Kelt dilinden **Artur** (Arthur), Aramiceden **Marta** (Martha) ve Ahit İbranicesinden **Natan** (Nathan) gibi kadim dillerden izler taşıyan adlardan da söz etmek mümkündür (Bondaletov 2012: 133).

Sanayileşme süreciyle birlikte tarım aletlerinin, hayvan ve bitki adlarının kişi adlarına etkisine de değinilmiştir. A.V. Suslova ve A.V. Superanskaya antroponimlerde geçen bitki adlarından örnekler sunmuştur: **Beryoza** (akağaç): **Berezin**; **Bob** (bakla): **Bobov**; **Buk** (kayın): **Bukov**; **Buryan** (yapraklı ot): **Buryanov**; **Vinograd** (üzüm): **Vinogradov**; **Vişnya** (vişne): **Vişnev**; **Goroh** (bezelye): **Gorohov**; **Grib** (mantar): **Gribov**; **Dub** (meşe): **Dubov**; **Kapusta** (lahana): **Kapustin**; **Kartoşka** (patates): **Kartoşkin**; **Koren** (kök): **Korenev**; **Kukuruzov** (mısır): **Limon**: **Limonov**; **List** (yaprak): **Listov**; **Loza** (asma, sarmaşık): **Lozin**; **Luk** (soğan): **Lukov**; **Lyutik** (dügün çiçeği): **Lyutikov**; **Mak** (gelincikgiller familyasından papaver cinsini oluşturan bitki türlerinin ortak adı): **Makov**; **Oreh** (ceviz): **Orehov**; **Plyuşç** (orman sarmaşığı): **Plyuşçev**; **Rakita** (söğüt): **Rakitin**; **Repa** (şalgam): **Repin**; **Redka** (turpgiller familyasından raphanus bitkisi): **Redkin**; **Sliva** (erik): **Slivin**; **Sosna** (çam): **Sosnin**; **Çesnok** (sarımsak): **Çesnokov**; **Yagodka** (taneli ufak meyve): **Yagodkin**; **Yabloko** (elma): **Yablokov, Yabloçkin** vb. (Suslova vd. 1981: 92).

Çağdaş Rus kişiadbiliminde Slav adları da oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Bunlar ortak Slavca adlar olabildikleri gibi, farklı Slav dillerinde görülen adlar da olabilirler. Örneğin; **Boris, Vladimir, Vladislav, Mstislav, Rostislav, Yaroslav, Bogolep, Milovan, Yaropolk, Lyubov, Lyudmila, Milita, Nadejda, Svetlana** gibi. Bu tarz adlar erken dönemde kilisenin himayesine girerek kutsallaştırılmıştır. Ancak geriye kalan büyük bir bölümü kutsal sayılmamaktadır. Ruslar, kişi adlarının Hristiyansızlaştırılmasıyla birlikte **Borimir, Borislav, Bratislav, Bronislav, Budimir, Vatslav, Velimir, Ventseslav, Vitold, Gorislav, Zvezdan, Kazimir, Ladimir, Ladislav, Luçezar, Lyubomir, Lyudmil, Meçislav, Stanislav, Bogadana, Borislava, Bratislava, Bronislava, Vanda, Vatslava, Velimira, Ventseslava, Vitolda, Vlada, Vladimira, Gorislava, Zara, Kazimira, Lyubomila, Lyubomira, Miroslava, Mstislava, Rada, Stanislava, Yaroslava** gibi adlara erişim sağlar. Yani, Sovyet insanı, İskandinav dillerinden giren **İgor, Oleg, Olga, Askold, Rogvolod** ve **Rogneda** ile birlikte **Beloslav, Boleslav, Boyan, Bryaçislav, Voislav, Vsemil, Vseslav, Vişeslav, Gradislav, Gremislav, Dobromil, Dobromir, Dobroslav, Dragomir,**

İstislav, Milan, Milen, Miloslav, Milorad, Milyutin, Mir, Miroljub, Miroslav, Radim, Radimir, Radislav, Radomir, Razumnik, Ratibor, Ratmir, Rodislav, Svetislav, Svetlan; Beloslava, Vseslava, Gradislava, Dennitsa, Dobrognova, Dobromila, Dobromira, Dobroslava, Milana, Milena, Miloslava, Milyutina, Mira, Radislava, Radmila, Radmira, Radost, Rostislava, Svetislava gibi kilise kanonlarıyla uyuşmayan Slav adlarına yönelmeye başlamıştır (Bondaletov 2012: 136). Sovyet döneminde kişi adları konusundaki tüm bu dönüşümlere karşın, kilise adlarından türetilmiş çeşitli şahıs isimlerinin de kullanıldığı görülmüştür. Bunları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- Kilise adlarına **-a ve -ya** eklerinin eklenmesiyle türetilen dişi adlar: *Avenir* adından *Avenira; Aventina, Aviva, Aglaya, Alfiya, Apreliya, Arkadiya, Arseniya, Viviana, Vitaliya, Geliya, Gennadiya, Daniila, Deya, Lavra, Leontiya, Loliya, Lolla, Longina, Marianna, Martiniana, Narkissa, Nila, Olimpiya, Petra, Toma, Fantina, Filareta, Emiliana, Aleksandrina, Antigona, Anfima, Dosifeya, Evmeniya, Zenona, İvanna, İliya, Paisiya, Rafaila, Savella, Samsona ve Severina* vb.
- Erkek adlarına **-in, -ina** son eki getirilmesi suretiyle türetilen adlar: *Adelfiy* adından *Adelfina; Aleksina, Vitalina, Deina, Leonina, Leontina, Mihaylina, Petrina* vb.
- Dinî erkek adların kadın adı olarak kullanılmasıyla türeyen adlar: *Aza, Zina, İva, İnna, Mina, Pinna, Rimma, Feona* vb. (Nikonov 1971: 26).

Öte yandan, Sovyet Hükümeti'nin iktidara geldikten sonra yer adlarında Sovyet düşünce biçimini ya da komünist lider, devlet adamı, asker ve devlet için çalışmış şahısların adlarını kullandığı görülmektedir. Bu dönemde siyasi nedenler çerçevesinde Rus yer adlarında *Svoboda* (özgürlük), *Ravenstvo* (eşitlik), *Bratstvo* (kardeşlik), *Revolutsiya* (devrim) ile **Lenin, Trotskiy, Zinovyev, Rikov, Dzerjinskiy, Kuybişev, Kirov, Sverdlovsk** gibi şahsiyetlerin adları kullanılmış ve Rusya'nın hemen bütün şehirlerine kasaba, köy, sokak, cadde ve meydanlara bu adlar verilmiştir. Böylece zamanla eski geleneksel yer adları yenileriyle değiştirilmeye başlanmıştır. Devrimin ilk yıllarında 1924'te *Petrograd Leningrad'a*, *Tsaritsin Stalingrad'a* (1925), *Yekaterinburg* ise **Sverdlovsk'a** (1925) dönüştürülür. Halka istenen fikri aşlamak, Bolşevik yanlısı askerleri kahraman olarak göstermek için toponimler bir araç işlevi görür. Rusya'nın Penza bölgesinde bulunan *Spassk* şehri 1925 yılında Sovyet yazar Demyan Bedniy'in adını alarak **Bednodenyanovsk** olarak değiştirilmiştir. Bedniy dışında adı yer adlarında kullanılan diğer bir yazar Maksim Gorki'dir. *Nijniy Novgorod* şehri 1932'den 1990'a kadar **Gorkiy** adıyla kullanılmıştır. Ayrıca, halk düşmanı olarak nitelendirilen *İ. Blyuher, A. Kosarev, A. Krilenko, R. Eyhe* gibi Çarlık hanedanlığında çalışan şahısların adlarının kaldırılarak yerine **Stalin, Vorosilov, Kalinin, Kaganoviç, Molotov, Ruhimoviç** adları getirilmiştir. Halkın gözünde bu şahısları kahraman olarak göstermek ve devrimin sembolü olarak nitelemek için toponimlerden istifade edilmiştir (Aktay 2018: 167-168). Bu şekilde toplumun Sovyet siyasetçilerine saygı duyması öngörülmüş, siyasî şahsiyetlerin halk arasındaki tanınırlığı artırılmaya çalışılmış ve benimsedikleri ideolojinin halkın bilincine işlenmesi amaçlanmıştır. Hatta daha da ileri gidilerek bu ünlü isimler birer marka olarak sıradan eşyalara verilmiştir. Örneğin; Rus yönetmen ve oyuncu V.E. Meyerhold'un adının *tarağa*, Sovyet devlet adamı N.A. Semaşko'nun adının *pantolon askısına*, Rus komünist diplomat, Sovyetler Birliği Norveç Elçisi, Sovyet Hükümeti'ndeki ilk kadın bakan Aleksandra Mihayilovna Kollontay adının *kreme*, Sovyet aktör Vasiliy İvanoviç Kaçalov adının ise *life* verildiği görülmektedir (Aktay 2018: 49-50). Ayrıca II. Dünya Savaşı'nda kullanılan çok namlulu roketatarlara *Yekaterina, Andrey* ve *İvan* adlarından türetilen *Katyuşa, Andryuşa*

ve *Vanyuşa* isimleri verilmiş, bu antroponimler Sovyetlerin elde ettiği zaferin birer simgesi haline getirilmiştir.

XIX. yüzyılın sonlarında Rus aydınları kilise takvimlerinde yer alan eski knez adlarını canlandırmak istemiş ve *Vladimir, İgor, Gleb, Oleg, Boris, Vsevolod, Vyaçeslav, Yaroslav, Svyatoslav, Yuriy (Georgiy)* gibi kişi adlarını yeniden gündeme getirirler de bu isimler beklenen ilgiyi görmemiştir. Örneğin; XIX. yüzyılda *Vladimir* adı pek nadir kullanılmaktaydı, ancak Vladimir İliç Lenin'in ölümünden sonra yeniden yaygınlık kazanmıştır. 1950'lilere doğru *İgor* adının en popüler kişi adlarından biri haline geldiği görülmektedir. *Vladimir* ve *Yuriy* adlarının kullanım sıklığında ise azalma göze çarpmaktadır. Uzaya çıkan ilk insan olarak tarihe geçen Yuriy Gagarin'in bile bu hususta etkili olduğu söylenemez. XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başlarında en yaygın kişi adı *İvan*'dır. Her bin kişiden 245'ine *İvan* adı verilmiştir. *İvan*, sonraki yıllarda Ekim Devrimi'yle birlikte neredeyse hiç verilmemiştir, onun yerine *Viktor, Anatoliy* ve *Valentin* adları popülerlik kazanır. *İvan* adına 1950 ve 60'lı yıllarda çoğunlukla patronimlerde (baba adı) rastlıyoruz. *Albert İvanoviç, Anatoliy İvanoviç, Viktor İvanoviç, Valeriy İvanoviç, İgor İvanoviç, Albina İvanovna, Roksana İvanovna, Svetlana İvanovna, Esmeralda İvanovna* vb. (Superanskaya 2012: 75). 1991 yılından sonra vatandaşların ad verme konusundaki tercihleri değişkenlik gösterir. Bazıları, adların *Arina* (İrina), *Alyona* (Yelena), *Egor* (Georgiy) gibi halk ağzındaki eski söyleniş biçimlerini tercih etmiş, bazıları ise çocuklarını eğitim için Avrupa'ya göndermeyi planlayarak, gidilecek ülkenin dil yapısını göz önünde bulundurmışlardır. Örneğin; *Yevgeniy* yerine *Eugene* gibi.

Devrim sonrasında Rus antroponimisinde görülen bu tür köklü değişimler, resmî ideolojinin etkisiyle ülke sınırlarında yaşayan diğer halkları da etkisi altına alır ve gayrî Rus halklar da bu adlardan istifade etmek durumunda kalırlar. Örneğin, Tatar Türklerinde Ekim Devrimi'nden sonra Rusçadan ve Batı dillerinden alınan adlar iki yöntemle dile geçmiştir. Birincisi *Ayda, Albert, Albina, Venera, İdeal, Klara, Landış, Liliye, Robert, Edvard, Emil, Engel* gibi ödünçlenen isimler; ikincisi ise, sözcüklerin kısaltma ve karıştırma süreçleri yoluyla türetildiği adlardır. Yani resmî devlet ideolojisini yansıtan sözlerle dönemin önemli şahsiyetlerinin ad ve soyadlarının kısaltılmasından oluşan adlardır. Örneğin; *Vil* (Vladimir İlyiç Lenin), *Vladlen-Vladlena* (Vladimir Lenin), *İzil* (İspolnitel Zavetov İliça – İliç'in vasiyetini gerçekleştiren), *Kim* (Kommunističeskiy İnternatsional Molodeji – Uluslararası Komünist Gençlik), *Lenuza* (Lenina Ulyanova Zaveti- Lenin Ulyanov'un Vasiyeti), *Leniz-Leniza* (Leninskiye Zaveti- Lenin'in vasiyetleri), *Lenar-Lenara* (Leninskaya Armiya – Lenin'in Ordusu), *Marlen-Marlena* (Marks-Lenin), *Yunir* (Yunıy Revolyutsioner – Genç Devrimci) gibi adlar 1930-1940'lı yıllarda bir hayli yayılmıştır (Alkaya 2001: 5). Bugün de Tatar Türkleri arasında en yaygın adlar, yukarıda adı geçen Rusçadan ve Batı dillerinden ödünçlenen adlardır.

Post-Sovyet döneminde *Bogdan, Vsevolod, Stanislav, Yaroslav* gibi Sovyet döneminde nadir kullanılan isimlere yönelik yoğun talebin olduğundan bahsedilebilir. Bu eğilimin Slav kültürüne duyulan ilgideki artıştan kaynaklandığı ve Rusların milli benliklerine karşı bağlılıklarını ifade etme biçimi şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan, unutulmuş adlara dönüş olgusu, görsel medyada aktif rol alan ünlülerin benimsedikleri *Timofey Bajenov, Lada Dens, Fyokla Tolstaya* gibi adlarla akılda kalıcı bir etki yaratmak ve oluşturdukları imgeleri eşsiz kılmak amacıyla başvurdukları bir eğilimdir.

Son yıllarda Rus toplumunda kişi adları kısmen Batı Avrupa'nın etkisi altına girmiştir. Üç ögeli resmî Rus adlandırma sistemi yerine resmî olmayan kısa biçimler yaygınlaşmıştır. Bu durumun telaffuzdaki güçlükleri kolaylaştırmak için ortaya çıktığı

söylenbilir. *Dima Bilan, Katya Lel, Maks Fadeyev, Goşa Kutsenko vb.* eğlence sektöründe çalışan sanatçı ve sporcuların kullandıkları isimler bunlara örnektir. Ad ve soyad kullanımı şeklinde kendini gösteren bu eğilim *Vladimir Putin, Yuriy Lujkov* gibi siyasî kişiliklerin adlarına da yansımıştır. Bunların yanı sıra, özellikle Amerikan kültüründen Rusçaya geçen lakap / takma ad kullanımı dikkat çekmektedir. Bu durum adların *Denis – Den, Nikita – Nik, Aleksandr – Aleks, Mariya – Meri, Yekaterina – Ket* gibi kısa biçimini kullanma şeklinde tezahür edebilir. Ayrıca Rus gençlerin internet ortamında *Hell (cehennem), Kinder (Çocuk), Shark (Köpek Balığı), Killer (Katil)* gibi bazı İngilizce sözcüklerden rumuz olarak istifade ettikleri görülmektedir. Kullanılan rumuzların *Süper Jenya, Mac-Kolya, Big-Marina vb.* yarı İngilizce yarı Rusça oluşu da dikkat çekmektedir. İsimler rumuz oluşturmak için kısaltılırken *Ksyu – Oksana, Dron – Andrey* gibi formlarla karşılaşıldığından Amerikan modelinin etkisi altında kalındığı aşikârdır (Varaçina 2009: 21). Bu bakımdan popüler kültürün, dolayısıyla Amerikan İngilizcesinin Rusçada sadece sıradan sözcüklere değil özel isimlere ve kişi adlarına da etki ettiği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, Sovyet dönemi, üç ögeli adlandırma formülünün bir bütün olarak zorunlu hale gelerek, hukukî açıdan yerleşip temelleştiği ve adların dinden uzaklaşma (Hristiyanılaşma) evresidir. Bu dönemde Hristiyan adları konusunda revizyon hareketi hayata geçirilmiştir. Bu hareket çerçevesinde, eskiyle bağlantısı olmayan birçok yeni ad oluşturulmuş, Batı Avrupa dillerinden adlar cesurca alınmış, kilise kökenli olmayan Rus ve Slav adları yeniden gündeme gelmiş, popülerliğini yitiren eski adların çoğundan vazgeçilmiş, kilisenin öngördüğü adların yerini milli adlar almıştır. Bu bakımdan, Rus antropomimlerinde görülen değişimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Adlar hem ideolojik eğilimine, hem de ad seçimi bazında dildeki somut kullanımına göre Hristiyanılaşmıştır (dinsizleştirilmiştir).
- Adlar arasındaki sınıfsal fark ortadan kalkmıştır, yani artık herhangi bir sınıfa ait değildir.
- Şehirli ve köylü adlarındaki fark en aza indirgenmiştir.
- Kişi adlarındaki yenilikler ülkenin her bölgesinde yaygın hale getirilmiştir.
- Rus kişi adları ülkede yaşayan diğer halkların kişi adlarıyla aktif bir şekilde etkileşime girmiş, bu etkileşim sonucu her ikisi de zenginleşmiştir.
- Üç ögeli resmî adlandırma formülü ülkedeki tüm halklar arasında yaygınlaştırılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKTAY, Sonnur (2018). *Sovyet Döneminde Yeradbilim: Kuramlar ve Alan Örneklemeleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- AKTAY, Şekip (2019). *Rus Antroponimisi: Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- ALKAYA, Ercan (2001). "Tatar Türklerinin Kullandığı Türkçe Kişi Adları Üzerine bir Değerlendirme". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. XI/1: 115-136.
- BONDALETOV, Vasiliy. D. (2012). *Russkaya Onomastika*. Moskva: Librokom.
- BRINTON, Laurel J. - Elizabeth C. TRAUGOTT (2005). *Lexicalization and Language Change*. Cambridge University Press.

- DANİLİNA, Yevgeniya F. (1972). "İmena-neologizmi (Slovoobrazovaniye)". *Leksika i Slovoobrazovaniye Russkogo Yazıka*. Penza: 16-24.
- NİKONOV, Vladimir A. (1971). "Etnografiya i Onomastika (na Materiyale Ukraini)". *Sovyetskaya Etnografiya*. 5: 25-36.
- PETROVSKİ, Nikandr A. (1980). *Slovar Russkih Liçnih İmen. Okolo 2600 İmen*, izd. Vtoroye, Stereotipnoye. Moskva: Russkiy Yazık.
- SUPERANSKAYA, Aleksandra V. (2012), *Kak Nazvat Tebya, Malış? Kajdomu, Kto hot Raz Zadumıvalsya o Svoem İmeni*. Moskva: Editoryal URSS.
- SUPERANSKAYA, Aleksandra V. - A. V. SUSLOVA (1981) *Sovremenniye Russkiye Familii*. Moskva: Nauka.
- ŞATİNOVA, Nina İ. (1976). "Liçnoye İmya u Altaytsev". *Voprosı Altayskogo Yazıkoznaniya*. Gorno-Altaysk: 138-155.
- UZUN, Nadir Engin (2006). *Biçimbilim Temel Kavramlar*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- VARAÇİNA, Yu. V. (2009). "Russkaya Antroponimiçeskaya Sistema na Rubeje XX-XXI Vekov: Osnovniye Tendentsii i Puti Razvitiya". *Vestnik VGU. Seriya Filologiya. Jurnalistika*. No: 1.